

İMGEYİ GERÇEKLİĞE TERCİH ETMEK: Şizoid Dilemma Örneği Olarak "Sevmek Zamanı" Adlı Film

Fatümatü Zehra ERCAN^{1*}, Havvanur TORAMAN^{2**}

Özet

Filmler, gerçekliğin birer yansıması veya temsili olmaları itibarıyla yaşamı anlama ve anlamlandırmada önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmanın amacı, James Masterson'ın tanımladığı şizoid kişilik bozukluğuna örnek gösterilebilecek bir vakayı temsil eden "Sevmek Zamanı" filminin analizini yapmaktır. Bu bağlamda öncelikle Masterson'ın kendilik bozuklukları kuramında tanımladığı şizoid kendilik bozukluğu anlatılmıştır. Daha sonra yönetmenliğini Metin Erksan'ın yaptığı "Sevmek Zamanı" filminin özeti verilerek filmin kahramanı Halil'in kişilik yapısı ve dilemmaları, filmin olay örgüsü çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şizoid kişilik bozukluğu, sevmek zamanı filmi, imge, gerçeklik.

PREFERING IMAGE TO REALITY: The Movie "Time to Love" as an Example of Schizoid Dilemma

Abstract

Films have an important place in understanding and making sense of life, as they are reflections or representations of reality. The aim of this study is to analyze the movie "Time to Love", which may represent a case that can be shown as an example of schizoid personality disorder defined by James M. Masterson. In this context, first of all, schizoid self disorder, which was defined by Masterson in his theory of self disorders, is explained. Then, by giving a summary of the movie "Time to Love" directed by Metin Erksan, the personality structure of the movie's hero Halil and his dilemmas is evaluated within the framework of the plot of the movie.

Keywords: Schizoid personality disorder, time to love movie, image, reality.

Giriş

Psikoloji biliminde kişilik bozuklukları tanımları, kuramlara ve kuramcılara göre farklılık göstermektedir. Kurama göre değişen kişilik bozukluğu kavramları olabileceği gibi aynı kavramın kurama göre farklılaşan bir içeriği de olabilir. Yine kişilik bozukluklarından söz edildiğinde benzer psikik özelliklerin her bireyde farklı görünümlerinin olabileceği söylenebilir. Bu bağlamda kişilik bozuklukları bir spektrumda yer almaktadır, kişilik bozukluğunun spektrumun hangi düzeyinde olduğu da dikkate alınması gereken bir olgudur. Bu çalışmada Şizoid kavramı ile Fairbairn ve Guntrip'in (2003) formüle ettiği şizoid kişilik bozukluğu tanımından etkilenen James Masterson'un (Masterson ve Lieberman, 2017) tanımladığı dört kendilik bozukluğu kategorisinden biri olan Şizoid kendilik bozukluğu kastedilmektedir. Şizoid kavramı, duygusal olarak dış dünyadan kopma ve tümgüçlülük ile ilgili olan içsel gerçeklikle meşgul olma tutumlarını içerir (Masterson ve Klein, 2013). DSM tanımına göre şizoid kişilik bozukluğu bulunan bireyler, duygusal küntlüğü bulunan, derin bağlar yerine yüzeysel ilişkiler kuran, kendiliğini daima saklayan kişilerarası iletişimde pasif agresif bir tavır sergileyen bireylerdir (Taymur ve Türkçapar, 2012; Mısır ve Alptekin, 2020). Bu bireyler kişilerarası ilişkilerde, ötekine uzak mesafede durmayı çok önemsemektedirler. Bunun nedeni şizoid bireylerin güvensiz bağlanması ve pre-ödüpal dönemde ebeveyninden tutarlı mesaj alamaması ve büyüme yolculuğunda yalnız kalmasıdır.

^{1*} Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü
ORCID: 0000-0001-9978-1713

^{2**} Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-8135-3382

Şizoid çocuk anne baba için ne yaparsa yapsın gerçek ve istikrarlı bir kabul veya onaylanma göremez. İhtiyacı olan duygusal tedarigi alma çabaları asla sonuç vermemiştir ve bu çabalar anne baba tarafından aldırışsızlık, ihmal, açık veya gizli sadizmle karşılanmıştır. Bir başka deyişle, ebeveynle çocuk arasında çocuğa duygusal bağ elde edebilmesi için bir strateji kullanma olanağı verecek bir "sözleşme" yoktur(-Masterson & Liberman, 2017).

Bu nedenle bu bireyler kişilerarası iletişimin efendi-köle parça birimi veya sadist nesne-sürgündeki kendilik parça birimi haricinde kurulamayacağına dair inanç geliştirirler(Bernstein, Arntz ve Travaglini, 2009). Şizoid bireyin ilişki kurmak konusunda iki seçeneği vardır: "Ya kendini son derece rahatsız hissedeceği bir konuma razı olup ilişki kurmak veya hiç ilişki kurmamaktır"(Masterson & Liberman, 2017). Kretscmer şizoid bireyleri üç grup altında toplamaktadır. Birinci grup, sessiz, içe kapanık, ketum, gergin ve tuhaf olarak tanımlanırken ikinci grup ise sıkılgan, utangaç, hassas, kaygılı, telaşlı, doğaya ve kitaplara meyilli olarak tanımlanır. Üçüncü grup, uysal, nazik, dürüst, sıradan ve sessiz kişilik özellikleri içerir. Fairbairn, şizoid bireylerin, kişilerarası ilişkilerinde mesafeyi ayarlayarak kendi kendine yetme ve bu ilişkileri düzenleme sonunda da kendilerini koruma kapasiteleri üzerine odaklanmaktadır. Fairbairn'e göre bu kişilik bozukluğunun doğası sosyal ilişki kurma ve mesafe ihtiyacı arasında döner(Masterson ve Klein, 2013).

Şizoid bireyler Mahler'in(2003) tanımladığı farklılaşma evresindeki krizi çözememişlerdir. Bu nedenle iyi ya da kötü duygularla ilgilenmezler. Bu kişiler çocuklukta kendilikleri işgal altına alındığından ya da görmezden gelindiğinden bu duyguları mesafeyi ayarladıklarında nasıl tepki verebileceğini kontrol edebilecekleri insan dışı varlıklara yönettirler(Orcutt, 2017). Bu duygulanımı düzenleyebilmek için çok derin bir fantezi dünyası yaratırlar. Şizoid bireyin yukarıda anlatılan durumlara karşı iki uçta düşündüğü ve bu doğrultuda nesne ilişkilerini düzenlediği bilinmektedir. Efendi-köle biriminde, şizoid birey kişilerarası iletişimde bir uçta aşırı uyumlanarak kendi benliğini yok sayar, bu yok saymanın nesne tarafından gerçekleştirildiğine inandığı için nesne efendi konumundaki nesnedir(Danzer, 2015). Dolayısıyla sahte benlik sunumuyla bu yüzeysel ilişkiyi devam ettirir. Diğer uçta sadistik nesne olarak algıladığı tehlikeli öteki karşısında kendini koruyabilmek için ilişkisizliği tercih ederek sürgünde yalnız olmayı tercih eder. Bu çabalar ilişki ihtiyacına karşılık kendine yetme arzusu olan şizoid dilemmaya karşı geliştirilen uzlaşıcıdır (Guntrip, 2018).

Bu dilemmaya karşı şizoidler bölme, yansıtma, kendine yetme, fantezi, içe kapanma gibi savunma mekanizmalarını aktive ederler. Bu savunmaların pek çoğu narsistik ve borderline kişilik bozukluklarında görülse de şizoid kişilik bozukluklarında önemli olan kendine yetme durumudur. Bu nedenle şizoid hastalar fazlaca uyumlu, hassas, nazik, çalışkan ve dürüst olarak da gözlemlenebilir. Çünkü bu bireyler kişilerarası iletişim ve destekten umudunu kestiğinden üst düzey empati ve yaşam becerileri geliştirerek yaşamı tek başlarına göğüslerler (Martens, 2010; Triebwasser Chmerinski, Roussos ve Siever, 2012).

Şizoid bireyler diğer kendilik bozukluklarından farklı olarak diğerlerini taleplerini mutlak karşılamak zorunda olan birimler olarak görmezler. Tam aksine tüm libidinal enerjiyi içsel dünyalarında yarattıkları evrendeki fantezilerde bulduklarından diğerinin varlığı, düşünce ve duygu dünyasının farklı olduğu noktasında gerçekçi bir bakış açısına sahiptir (Martens, 2011). Diğer yandan bağlanma, aidiyet gibi insan yaşamında kilit olan unsurların dayanılmaz dürtüsü nedeniyle ilişki kurmak için adım atarlar. Ancak bu durum şizoidin benliğini işgal anlamına gelebildiğinden şizoid birey bu durumda aşırı bir kaygı hisseder ve kendini korumak için karşılık ve dış dünyaya karşı umarsız bir tavır geliştirir (Masterson, 1993). Çünkü şizoid birey sadist bir tavırla nesnesini yok etmekten korktuğundan kat kat fazla onu sevgisiyle işgal etmekten de korkar. Bu noktada Fairbairn'in şu alıntısı durumu daha iyi açıklamaktadır (Masterson ve Klein, 2013, s. 10).

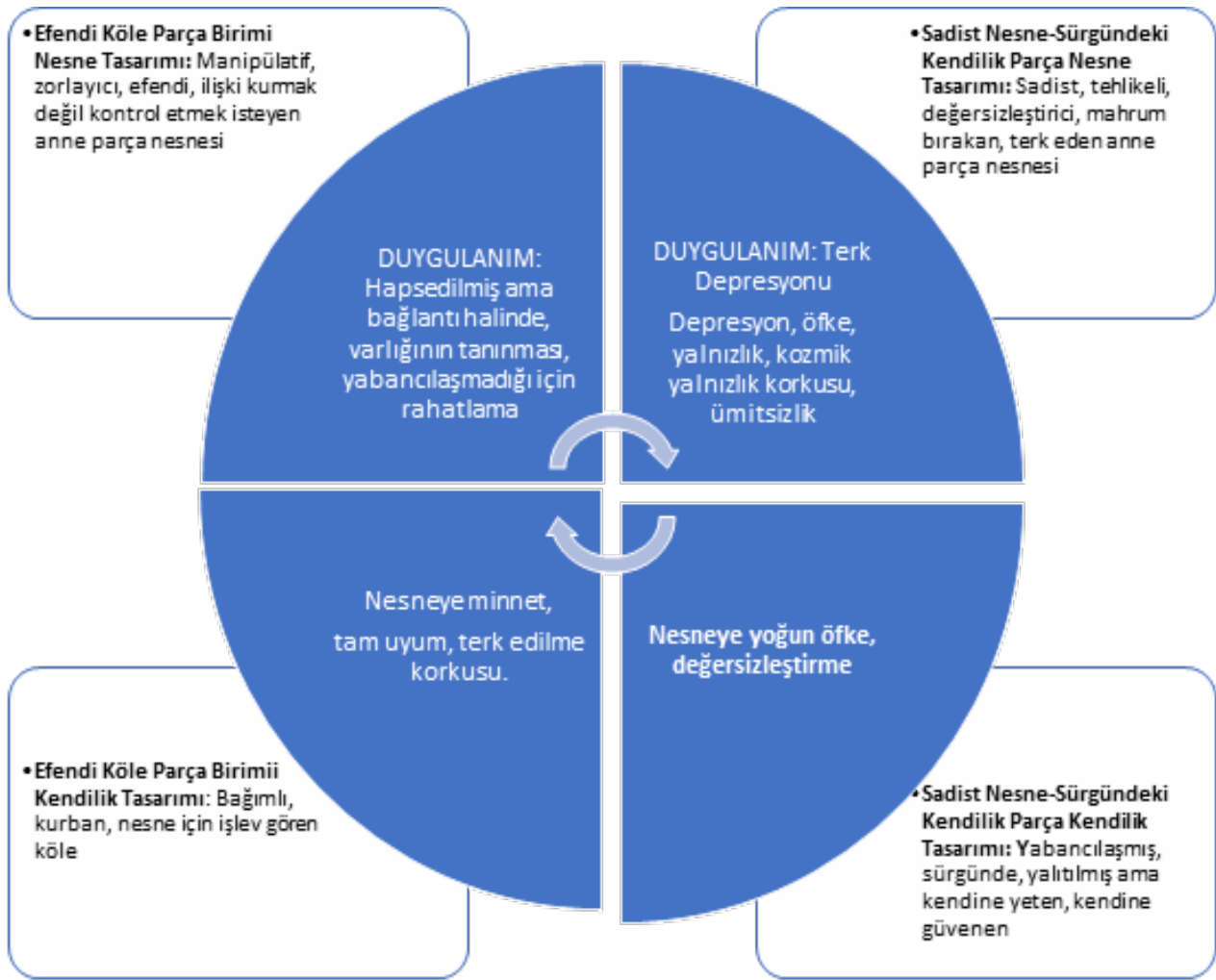
Şizoid bireylerin en büyük problemi sevgi tarafından yok edilmeden nasıl sevebileceğidir... Şizoid birey için nesneyi nefreti ile yok etmesi nasıl berbat bir şey ise onu sevgisiyle yok etmesi 1000 kat daha beterdir. Çatışmanın yıkıcı doğası işte bu gerçeğe dayanır. Sevgisinin bu derece yıkıcı olması ve bu nedenle dış dünyaya ve nesneye yönelmede sıkıntı yaşaması şizoid birey için büyük bir trajedir. Nihayetinde birey sevmekten korkar hale gelir ve bu sebeple nesne ile arasında bariyerler kurar.

Yukarıdaki alıntıdan anlaşılacağı üzere bu kişilik bozukluğuna sahip bireylerde nesne ilişkileri yüzeysel ve gerilimle örülüdür (Masterson&Klein, 2014). Bu nedenle duygularını ve sınırlarını ifade etmezler. Örneğin randevuya geciken bir şizoid birey için birinden özür dilemek zorunda olmak çok acı verici bir şey iken, ona karşı randevuda gecikildiğinde bu durumu aşırı bir anlayışla karşılar. Diğer yandan duygu dünyasında bu durum ona çok acı verir ve duygu dünyası örselenir. Ancak bu tepkiyi ve acıyı fantezi dünyasında yaşar, gerçek dünyada göstermez.

Guntrip tuhaf, donuk olarak da tanınabilen (Wolff, Townshend, McGuire ve Weeks, 1991) şizoid bireyler için dokuz kişilik özelliği belirtmektedir. Bunlar, içe dönüklük, geri çekilme, narsisizm, kendine yetme, üstünlük hissi, duygu yitimi, yalnızlık, benlik yetimi ve gerilemedir. Bu özelliklerin tamamı bireyin dayanıklı adeta çelikten kurduğu kişiliği dış dünyadan saklaması ve içsel yolculuğunda ilişki kurma ihtiyacını gidermesidir. Bu noktada narsistik davranışlar ve üstünlük hissi ötekenden üstün olmak değil, kendi kendine yetebilme üstünlüğüdür. Ancak belirtmekte yarar vardır ki bu özellikleri göstermeyen sosyal ilişkileri çok güçlü olan ancak fantezi dünyası önemli ölçüde gelişmiş şizoid bireyler de vardır. Bu noktada önemli olan terapistin görünmeyen dünyayı keşfedebilmesidir (Guntrip, 2018).

Yukarıda anlatılanlar doğrultusunda şizoid kişilik bozukluğuna sahip bireyler aidiyet geliştiremezler. Nesne ilişkilerinde ise ilişki kurma ve aldırma arasında gidip gelirler. Diğer yandan muhtaç olma korkusundan ötürü her şeye yetişme kaygısı taşımaktadırlar (Raine ve Allbutt, 1989).

Şekil 1. Masterson'a Göre Şizoid Kişilik Bozukluğunun Bölünmüş Nesne İlişkileri

Şizoid kişilik bozukluğunda kendine ve ilişkide olunan nesneye dair bütünleşmiş bir algı yoktur. Kendine dair algısı da nesneye dair algısı da bölünmüştür. Şizoid birey için bağlanma imkânsız denecek kadar zor bir olgudur. Şizoid kişilik bozukluğunda da ilişki bazen libidinal birimde bazen agresif birimde devam eder. Libidinal birimde şizoid birey kendini köle gibi hisseder ve nesneyi efendi gibi hissederek ona tam uyumlanır. Şizoid bireyin libidinal birimde kurduğu ilişki Köle-Efendi uyumudur. Kendisi nesneye uyumlanarak hizmet etme eğilimindedir. Köle efendi biriminde gösterdiği uyumun veya hizmetinin reel bir karşılığı yoktur, çoğu zaman bu tutumun karşılığı sadece ilişkide kalmaktır. Libidinal birimde varlığının görülmesi, tanınması ve yabancılaşmadığı için iyi hisseder rahatlar. Bu bağlamda aslında şizoid bireyin libidinal birimde de tam anlamıyla libidinal birimde olduğu söylenemez. Agresif birimde kurduğu ilişkide nesne tasarımı sadist tehlikeli değersizleştirici ve mahrum bırakan şeklindedir. Kendilik tasarımı ise sürgünde, yalıtılmış yabancılaşmış buna rağmen kendine yeten, kendine güvenen bir birey olduğu şeklindedir.

Şizoid bireyler bağlanma ilişkilerinde yakınlaşmaktan da uzaklaşmaktan da huzurlu optimal bir duyguda olamazlar. Şizoid dilemmada libidinal kendilikte ilişkide hizmet örüntüsü hâkimdir. Şizoid bireyler hizmet ederek yakın ilişki kurabileceklerine inanırlar bu hizmet örüntüsü hem kendilerine hem de bireylere yoğun işgal hissettirir. İlişkiden uzaklaştığında ise derin bir yalnızlık, kopma, ve yalıtılma hissediler (Masterson, 2017).

Bu araştırmanın amacı James Masterson'un kendilik bozukluğu kategorilerinden biri olan şizoid kişilik bozukluğuna ilişkin örnek bir film olduğu düşünülen yönetmenliğini Metin Erksan'ın yaptığı "Sevmek Zamanı" adlı filmi analiz etmektir. Filmler insan yaşamından bağımsız değildir. Bu nedenle filmlerde üretilen kurgular gerçek yaşamla ilgili ipuçları vermektedir. Bu nedenle filmler insana yardım mesleklerinde öğrenim gören öğrencilere, meslek elemanlarına, akademisyenlere ve insan doğası hakkında fikir edinmek isteyen okurlara ışık olabilmektedir. Sevmek Zamanı adlı filmde Halil karakteri ve onun nesne ilişkileri Masterson'un kuramına göre tanımlanan şizoid kişilik bozukluğu perspektifinden analiz edilecektir.

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma film analizi metoduyla gerçekleştirilmiş nitel bir çalışmadır. Öncelikle araştırmaya konu olan film bir kere baştan sona izlenerek karakterlerin ve olay örgüsünün kendilik bozukluğunu açıklamaya yardımcı olup olamayacağı tahlil edilmiş hemen ardından ise film karakteri Halil'in aşık olduğu kızla ilişkisindeki dilemmaları, bağlanmaya karşı dirençleri bakımından şizoid kendilik bozukluğuna örnek bir karakter olmasından ötürü film araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmacı filmi 3 kere durdurarak, gerekli notlar alarak literatür ile eşgüdümlü giderek izlemiştir. Bu noktada film baştan sona Halil'in karakteri üzerinde doğduğundan pek çok sahne şizoid kendilik bozukluğuna örnek olarak gösterilebilir. Bu noktada bu araştırmada birbirini tekrar eden sahneler ayıklanmış ve toplamda 30 sahne araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu sahnelerin Halil karakterinin şizoid kendilik bozukluğuna sahip bir birey olduğunu çarpıcı bir şekilde ortaya koyan sahneler olmasına dikkat edilmeye çalışılmıştır.

Bulgular

Filmin olay örgüsü, boyacılık yapan Halil'in boya yaptığı evlerden birinde duvara asılan resme âşık olması ile başlamaktadır. Halil bir sene boyunca gizlice eve gelerek resmi izlemiş ve hayaller kurarak fantezi dünyasında ona olan aşk duygularını pekiştirmiştir yine böyle bir izleme esnasında resimdeki kadın eve gelerek Halil'i fark etmiş ve bu durumdan oldukça etkilenmiştir. Sonrasında Halil'e ilgi duymaya başlayan resimdeki kadın olan Meral bu ilgiye karşılık bulamamaktadır. Film boyunca resimdeki kadın olduğunu ve ondan hoşlandığını belirtmesine rağmen Halil resmin ve resimde temsil edilen kişinin farklı olduğunu kendisinin resme âşık olduğunu vurgulamaktadır. Bu noktada Halil'in gerçek bir ilişki kurmaya olan direnci ve değişim çabaları filmde anlatılmaktadır. Filmin sonuna doğru Halil ve Meral somut bir ilişki yaşamaya başlasalar da film Halil ve Meral'in ölmesi ile son bulmaktadır.

Film karakterleri

Halil; boyacılık işi ile uğraşmaktadır. Yalnız bir adamdır, bir arkadaşı ile beraber yaşamaktadır, sosyal işlevselliği vardır, mantık yürütebiliyor ve muhakeme yapabiliyor olduğu dikkat çekmektedir.

Meral; sosyoekonomik düzeyi yüksek bir aile aileye mensuptur. Tıpkı Halil gibi içe kapanık olduğu dikkat çekmektedir. Diğer yandan histerik davranışlar da sergilemektedir. Onun yaşamında da fanteziler önemli yer tutmaktadır.

Başar; Meral'in nişanlısıdır, büyüklenmeci, teşhirci narsistik özellikleri görünür olan bir karakter olarak göze çarpmaktadır. "Teşhirci narsistik bireylerde güç, mükemmellik ve haset temaları ön plandadır"(Masterson & Liberman, 2017). Aşağılanma hissettikleri durumlarda öfke ve parçalanma korkusu taşırlar. Başar Meral tarafından reddedildiğinde Halil'e karşı parçalanma kaygısından dolayı düşmanca, aşağılayıcı şiddet uygulama girişimlerinde bulunmuştur. Meralin terk etmesi durumunda ise öldürücü öfke ile hareket ederek Meral ve Halil'in hayatına son vermiştir.

Halil'in arkadaşı; Halil'in somut olarak bağ kurduğu tek insandır. O da tıpkı Halil gibi şizoid davranışlar sergilemektedir.

Bu filmde Halil karakterinin şizoid kendilik bozukluğuna uygun davranışları dikkat çekmektedir. Örneğin filmin 8.40. dakikasında yer alan "hırsız değilim" ifadesinde de görüldüğü üzere sosyal normlara dikkat etmekten ve ötekine zarar vermekten kaçınmaktadır. Diğer yandan Fairbairn'in tanımına uygun olarak dış dünyadan tamamen soyutlanma ihtiyacı içerisine girmekte ve çoğunlukla iç dünyası ile ilgilenmekte kendi yarattığı evrene aşırı değer vermektedir. Diğer yandan Guntrip'in tanımı ile uygun olarak Halil bir yandan Meral ile bağ kurma çabasını devam ettirmekte iken, öte yandan nesnesinin onu yok etmesinden, yaralamasından incitmesinden kaçınmaktadır. Bu durum hem kendisini

hem de Meral'i yaralamaktadır. Filmin pek çok sahnesinde bu durum gözlenmektedir. Özellikle filmin 26.17 ile 30.06 dakikalar arasındaki tüm sahnelerde içsel olarak oluşturulan ve resim üzerinden somutluk kazanan fanteziler oldukça dikkat çekmektedir. Bu sahnelerden örnek vermek gerekirse filmin 26. 11. dakikasında Halil'in

Sen dostlukların, aşkların kolay mı kurulduğunu kolay mı sürdürdüğünü sanıyorsun? Resminle aramda ne kadar uzun zaman geçti, ilk karşılaşmamızı dün gibi hatırlarım birden bana sevgiyle, iyilikle bakan bir yüz gördüm. Elbiselerim eskiydi, kirliydim, sakallarım uzamıştı. İnanamadım o insanca bakışı bir daha göremem diye resme bakmaktan korkuyordum. İkinci kere zorlukla baktım resmine gene iyilik gene sevgi vardı gözlerinde nihayet değişmezi bulmuştum. Resmin benim içime bakıyordu. Benim kendimi görüyordu. Boş evde soğuk kış gecelerini beraber yaşadık onunla(resim). Bana hep dostlukla sevgi ile iyilikle baktı. Çok zamanlar gelip yüzünü tutardım, gözlerini öperdim saçlarına deşdirdim ellerimi...

Halil karakteri pek çok sahnede gerçek bir ilişki kurmanın imkânsız olduğunu diğerinin onu bir gün mutlaka bırakıp gideceğini içselleştirdiğini vurgulamaktadır. 25.49. sahne itibarıyla Meral "*ben varım artık, beni de sevebilirsin, sevdiğini inkar ediyorsun*" ifadelerine rağmen Halil'in bunun imkansız olduğunu vurgulaması şizoidlerde dikkat çeken spontane, doğal ilişki kuramama özelliğini açığa çıkarmaktadır. Nitekim şizoid kendilik bozukluğunun doğasında olan somut ilişkilere inanmama, ötekinin onun varlığını onamasının ve fark etmesinin imkânsız olduğuna dair derin inanç bu filmde Halil karakteri üzerinde de çok fazla dikkat çekmektedir. Bu nedenle Halil dış dünyadan elini eteğini çekmiş ve tamamen içine kapanmıştır. Bu şizoid bireylerin karakter özellikleri ve çok dikkat çeken bir durumdur. Filmde 12.26-56, 18.00, 22.35 boyunca pek çok sahnede Halil'in içe dönük yalnız davranışlar sergilediği dikkat çekmektedir. Diğer yandan film boyunca Meral'e karşı davranışlarında Halil'in şizoid kendilik bozukluğuna sahip bireylerin sıklıkla kullandığı geri çekilme özelliğini gözler önüne serilmektedir. Halil Meral veya arkadaşıyla olan sahnelerinde, birlikte vakit geçirmesine rağmen iki ayrı dünyanın yan yana yaşadığı fakat çok temas etmediği bir ilişki şeklinin hâkim olduğu görülmektedir. Bu durum şizoid kendilik bozukluğuna sahip bireylerin kendi kendine yetme ve duygu yitimi gibi kişilik özellikleri ile sıkı sıkıya ilişkilidir. Nitekim pek çok sahnede Halil'in duygusuz, donuk- 46.07, 1.20.00 ve sonrası örnek olabilir-tepkiler verdiği, doğallıktan uzaklaştığı dikkat çekmektedir. Bu filmde en fazla dikkat çeken durum Halil'in fantezi dünyasında gezinerek kendi güvenliğini sağlaması öteki ile arasına mesafe koyabilmesidir. Diğer yandan insan doğasında zorunlu olarak bulunan ilişki kurma, etkileşim kurma ihtiyacını kendi iç nesnesi ile karşılayabilmesini göstermektedir. Bu durumdan anlaşılacağı üzere Halil şizoid kendilik bozukluğuna iyi bir örnek olabilir. Çünkü pek çok sahnede değişmezi bulduğunu onu daima sevecek bir şey bulduğunu daha da önemlisi "*içine- iç dünyasına*" ait bir şey bulduğunu vurgulamaktadır. Bu sahnelere örnek vermek gerekirse 30. 06 sahnede "*Aşkım yalnız bana kendime ait bir şey.*" 27. 29. sahnede "*Senin ellerini tutmak istemiyorum. Sen çekip gidersin o ellerini benden. Ben resmine aşığım ölünceye kadar da onu seveceğim.*" 27.27. sahnede "*Hayır hayır istemiyorum seni. Benim dünyama girmeye kalkma sonra merhametsizce yıkarsın onu. Resmin benim kendimden bir parça, bırak da ben onu seveyim*" ifadeleri Halil'in derin bir bağlanma ve aidiyet ihtiyacı hissetmesine rağmen, bağlanma nesnesini agresif, nesne olarak tasvir ederek gerçek ilişkilerden kaçtığı görülmektedir. Bu kaçış da nesne ilişkilerinin diğer ucuna kaçış şeklinde olmaktadır. Sadist nesne korkusundan dolayı kendisi sadist tavırlar sergilemekte, sevdiği ve kendisini seven kadını itmektedir. Halil'in nesne ilişkilerindeki bu algısı onu sürgüne mahkûm etmektedir. Filmdeki hâkim tema sadist nesne korkusu ile nesneyi yok sayan sadiste dönüşen Halil hem kendi sürgününü yaratmakta hem de sevdiği kadını sürgüne mahkûm etmektedir.

Halil karakteri şizoid kendilik bozukluğunun kalbinde yatan diğeri ile mutlu ilişki kurmanın imkânsız olduğuna dair inancı sıklıkla vurgulamaktadır. Bu noktada şizoid kendilik bozukluğunda nesne ilişkilerinin bireyin kendisini korumaya dayalı olduğu ve aidiyet hissetmesinin neredeyse imkânsız olduğu dikkat çekmektedir. 19.17. sahnede

Bu korku sevdiğim şeye ebediyen sahip olabilmek için çekilen bir korku. Ben senin resmine değil de sana aşık olsaydım ne olurdu belki de alay edecektin benimle yüzüme bakmayacaksın ama o bana iyilikle bakıyor benimle resmin arasına girme. Ben yalnızca resmine aşığım. Yine filmin 1.02.03- 12. saniyeler arasındaki sahnede "*Sana bu dünyada hiçbir erkeğin hiçbir kadını sevmeyeceği kadar aşığım. Sana aşık kalmak istiyorum.*"

İfadelerinden Halil'in Efendi- köle biriminde efendi olarak kalmak istediği eğer gerçek ilişkiler kurarsa nesnenin onu yok edeceğine dair inançlar geliştirmektedir. Bu nedenle sürgündeki kendiliğine fazla değer vermekte ve fanteziler yoluyla da bu durumu korumaktadır. Nitekim güvenli mekânı olan sürgündeki kendilikten çıkmayarak resimle kurduğu fantezi dünyasında ilişki kurmaya olan ihtiyacını da tatmin etmektedir. Fakat gerçek ilişki ihtiyacını da filmin 25.00. dakikasındaki sahnede "*İki insanın ilişkisi çok güzel bir şey*" olarak ifade etmektedir. İlişki umudu ve ihtimalini kaybettiğinden gerçek dünyadan kopmuş ve yalnızca fantezilerinde huzur bulmaktadır. Nitekim film boyunca Halil'in fantezilerine eşlik eden resim ve gelin mankeni Halil'in tipik bir şizoid olarak duygularını, libidinal enerjisini mesafeyi

kendi ayarlayabildiği bir nesneye aktardığını göstermektedir. Nitekim 18.35. sahnede "*resminle benim aramdaki seni ilgilendirmez.*" 1.15. 24. Sahnede gelin mankeni resimle birlikte kurduğu fantezi dünyası, "*Ben ona değil resmine aşığım*" ifadesi, 25.38. sahnede "*Olmayan bir şeyi nasıl söyleyebilirim. Niçin beni anlamamakta ısrar ediyorsun*" ifadesi bu duruma kanıt niteliğindedir.

Şizoid bireylerde sıklıkla dikkat çeken kendine yetme durumu Halil'de de dikkat çekmektedir. Halil kendi yaşamını idame ettirebilecek işlevselliğe sahiptir. Bu durumu bir erdemlilik hali olarak nitelemektedir. Filmin başından sonuna kadar Halil'in resmin sahibi ile gerçek bir ilişki kurmasının onun kişiliği üzerinde manipülasyon ve zorlantıya neden olacağı endişesini defalarca dile getirmesi Halil'in şizoid kişilik bozukluğunda görülen efendi-köle birimi ve sadist nesne-sürgündeki kendilik aktivasyonunun fazlaca sağladığını gözler önüne sermektedir. Nitekim ilişki kurma ile ilişkiden kaçınma arasında dilemmalarla geçen filmde Halil ilişki kurabilmek için adımlar atsa da sonunda şizoid kendilik bozukluğuna özgü bir şekilde geri çekilmekte ve kendini koruma altına almaktadır. Çünkü Halil şizoid kendilik bozukluğuna sahip bireylerin özelliklerinden olan kişisel mesafeyi ayarlama ihtiyacına fazlaca ihtiyaç duymakta bu nedenle de duygularını izole etmektedir.

Halil resme âşık olduğunu olabildiğince saklamış fakat resimdeki kadın gelince bu durumu daha fazla örtbas edememiştir. Şizoid bireyin temel ihtiyacı güvende hissetmektir. Bundan dolayı birine bağlanıp sadistik muamele görmek veya köle olma riskini göze almak ile yalnızlığı seçmek arasında bir yerde durmaları gerektiğine inanırlar. Halil resme sahip olarak ve resimle arasındaki ilişkiyi fantezi olarak devam ettirerek bir çeşit değişime karşı güvenlik, başkalarının kendisini kontrol etmesi olasılığına karşı üstünlük hissi, de sağlamaktadır. Şizoid bireylerin narsisizmi başkaları ile arasına mesafe koyma ihtiyacından ve kendine yetme arzusundan doğar, büyüklükten kaynaklı değildir. Seçilen nesnenin (Meral) Halil'in sosyo-ekonomik düzeyinden görece iyi durumda olması Halil'in kendine yetememe anksiyetesini zorladığından Halil resmi tercih etmeye yönelmektedir. Bu durum şizoid birey için en güvenli ilişkinin fantezilerde yaşandığı ilişkiler olmasının örneğidir. Bu tercihle hem gerçek hayat ilişkilerinin risklerinden emin olmuş hem de kendini mutlak anlamda yalnız hissetmemek için bir nesneye bağlanmıştır. Öte yandan 56.36. sahnede Halil ve Meral'in babası arasında geçen diyalog sonunda babanın "*damadıma ve kızıma maddi yardım yapmak da bir babalık vazifesidir.*" ifadesinden sonraki olay örgüsüne bakıldığında Halil köle birimine geçerek esir olmaktan, uyumlanmaktan korktuğu için nesneyi gururunu inciten sadist olarak değerlendirmiş ve Meral'den ayrılarak yani sürgünü tercih ederek kendini korumaya aldığı dikkat çekmektedir.

Öte yandan 10.40. sahnede belirtildiği gibi Halil gerçek dünya ile kendi içsel dünyası arasında ayırım yapabilmektedir. Bu nokta şizoid bireylerle diğer kişilik bozuklukları özellikle de şizofreni gibi psikotik hastalıkların ayrılmasında önem arz etmekte filmde de bu dikkat çekmektedir.

Sonuç

Bu filmde şizoid kendilik bozukluğuna ait pek çok davranış ve tutuma rastlamak mümkündür. Özellikle karakterin yalnız, içedönük bir yapıda olması duygularını ifade etmekten çekinmesi, söz konusu nesne olan resim ile derin bir fantezi dünyası kurması, gerçek bir yakından korkması, sevgisinden korkması Halil'in şizoid olduğuna dair kanıt olarak sunulabilir. Film de görüldüğü üzere şizoidler gerçek ilişki için eğer bir umut taşıyorlarsa kendiliğinden aktivasyonu mümkün olabilmektedir. Fakat Halil'in Masterson'un kendilik üçlüsünde tanımlanan iki aşamayı deneyimlediği görülmektedir. Bu durum kendilik aktivasyonu yaparak Meral'e her yaklaştığında terk depresyonu duygularına dayanamayıp geri çekilmesi şeklinde olmaktadır. Meral'den ayrılarak da yine terk depresyonuna düşmektedir. Halil her iki tercihte de depresif mutsuz olmaktadır, bu durum şizoid dilemmanın açık bir örneği olarak gösterilebilir. İlişkide korkmak, boğulmak veya ilişkisizlikte yalıtılmış olmak her iki seçenekte bireyi agresyonda, depresyonda tutan durumlardır. Film boyunca Halil'in işlevsel olmayan savunmalarının hâkim olduğu, gerçeklikle temas durumunda dilemmalarının açığa çıktığı görülmektedir. Bir tarafta işlevsiz savunmalarına korku ve kaygılarından dolayı yönelmekte diğer taraftan gerçek bir ilişki ihtimaline yönelmektedir. Şizoid kendilik bozukluğuna sahip bireyler mesafeye çok fazla ihtiyaç duyduklarından dilemmalı bir ilişki sürdürebilmektedir. Filmde de görüldüğü gibi Halil gerçek ilişki için ne kadar adım atsa da sonunda mesafe ihtiyacına karşı koyamamış ve bu nedenle iki uçta davranışlar sergilenmektedir. Bu uçlardan bir tanesi ilişki kurmaya olan ihtiyaç ve gerçek iletişim kurma iken diğeri aniden yok olma geri çekilme ve kendini dış dünyadan izole etme olarak tanımlanabilir. Filmde de görüldüğü üzere şizoid bireylerin aidiyet hissetmesi, spontane ilişkiler kurması oldukça zordur. Çünkü şizoid bireylerin nesne ilişkileri gerçeklikten daha çok fantezi dünyalarında bulunmaktadır.

Kaynakça

- Bernstein DP, Arntz A ve Travaglini L, 2009. Schizoid and avoidant personality disorders. Blaney PH, Millon (Ed.), Oxford Textbook Of Psychopathology içinde (s. 581-606). Oxford University Press:Oxford.
- Danzer G, 2015. Integrating object relations and alcoholics anonymous principles in the treatment of schizoid personality disorder and co-occurring alcohol dependence. *Journal of Theory Construction & Testing*, 19, 2, 55-64.
- Guntrip, H, 2003. Şizoid Görüngü Nesne İlişkileri ve Kendilik. İstanbul: Metis Yayınları.
- Guntrip H, 2018. Schizoid phenomena, object relations and the self. New York: Routledge.
- Mahler, M. S., Pine, F., Bergman, A., & Babaoğlu, A. N. (2003). İnsan Yavrusunun Psikolojik Doğumu. İstanbul: Metis Yayınları.
- Martens WH, 2010. Schizoid personality disorder linked to unbearable and inescapable loneliness. *The European Journal Of Psychiatry*, 24, 1, 38-45.
- Martens WH, 2011. A schizoid man. *The European Journal of Psychiatry*, 25, 2, 111-3.
- Masterson JF, 1993. The emerging self: A developmental, self, and object relations approach to the treatment of the closet narcissistic disorder of the self. New York: Psychology Press.
- Masterson J ve Klein R, 2013. Kendilik Bozukluklarının Tedavisinde Yeni Ufuklar Masterson Yaklaşımı (N. Gazioğlu, M. Yönten, çev.). İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü.
- Masterson JF, Klein R, 2014. Kendilik bozukluklarının psikoterapisi (M. Benviste, P. Özdemir, çev.). Masterson Yaklaşımı. İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü.
- Masterson, J. F., & Liberman, A. (2017). *Terapistler İçin Kişilik Bozuklukları Rehberi*. İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Yayınları
- Mısır E ve Alptekin K, 2020. Şizotipi kavramı ve şizotipal kişilik bozukluğu. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 23, 3, 364-74.
- Orcutt C, 2017. Kişilik Bozukluklarında Travma (E. Gök, çev.). İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü.
- Raine A ve Allbutt J, 1989. Factors of schizoid personality. *British Journal of Clinical Psychology*, 28, 1, 31-40.
- Taymur İ, Türkçapar MH, 2012. Kişilik: tanımı, sınıflaması ve değerlendirmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4, 2, 154-77.
- Triebwasser J, Chemerinski E, Roussos P ve Siever LJ, 2012. Schizoid personality disorder. *Journal Of Personality Disorders*, 26, 6, 919-26.
- Wolff S, Townshend R, McGuire R ve Weeks D, 1991. 'Schizoid'personality in childhood and adult life II: adult adjustment and the continuity with schizotypal personality disorder. *The British Journal of Psychiatry*, 159, 5, 620-9.